

wereldoorlog, de daarop aansluitende malaise, de gedifferentieerde loop van de jaren twintig, de diepe depressie van de jaren dertig - het weerspiegelde zich allemaal in de lotgevallen van de Brabantse industrie, die Van den Eerenbeemt nauwgezet op de voet volgt. Soms zijn er wat verschillen en nuances, maar van grote afwijkingen is geen sprake. Onder de oppervlakte van deze wat eentonig golvende op- en neergang bracht de onverbiddelijke voortgang van de techniek grote structurele veranderingen teweeg. Volgens Van den Eerenbeemt werd toen de basis gelegd van het moderne industriële complex. De bedrijfsomvang nam sterk toe, evenals de verstrengeling van belangen. De wetenschappelijke bedrijfsvoering en -uitoefening vond ingang. De verbinding met de industrialisatiepolitiek van de regering kwam na wat vijven en zessen - roep om protectie, pleidooi voor het loslaten van de gouden standaard: Brabants intellect en ondernemerdom moesten opboksen tegen het Hollandse commerciële liberalisme, al zegt Van den Eerenbeemt het zo niet - tot stand in de tweede helft van de jaren dertig.

De Brabantse ondernemer verstond, geruggesteund door het Brabantse bankwezen, volgens Van den Eerenbeemt zijn tijd goed - beter dan in andere streken het geval was (80). Het zou onder andere moeten blijken uit het collectief optreden der ondernemers maar zo heel erg modern en progressief is het allemaal toch ook weer niet zoals Van den Eerenbeemt elders in zijn werk trouwens ook demonstreert. Moeite heb ik met Van den Eerenbeemts enigszins etherische slotbeschouwingen over samengaan van zakelijk inzicht en menselijke waarde, waarin de lezer onder andere wordt geconfronteerd met termen als 'Brabants leefgevoel', dat blijkbaar door het kapitalisme wordt geschokt. Hier draagt het werk naar het mij voorkomt toch wat al teveel de sporen van zijn oorsprong te weten een feestrede, uitgesproken voor de Brabants-Zeeuwse christelijke werkgeversvereniging. Sommige restanten uit die rede, die naar de voorbijgaande actualiteit van het ogenblik van uitspreken verwijzen, had men ook als overbodig kunnen missen. Ik denk bijvoorbeeld aan de verwijzing naar het gekift rond de vestigingsplaats van de Open Universiteit anno 1979. Het neemt niet weg dat het boek zich met vrucht en plezier laat lezen.

P.W. Klein

N. de Beule, *Het Belgisch trotskisme. De geschiedenis van een groep oppositionele communisten, 1925-1940* (Gent: Masereelfonds en J. Dhondtstichting, 1980, 276 blz., BF320,—, verspreiding in Nederland: Ekologische Uitgeverij, Amsterdam, ISBN 906417038x).

Dit eerste grote werk van de Gentse historica Nadya de Beule valt uiteen in twee grote delen. Het eerste deel geeft een uitgebreid internationaal overzicht van de trotskistische beweging tot 1936. Het tweede deel gaat over de oorsprong en evolutie van de beweging in België tot 1940. Het internationaal overzicht behandelt de oorsprong en de actie van het trotskisme in de Sovjet-Unie, de reactie daarop van het partijapparaat rond Stalin, het overslaan van de Russische anti-stalinistische oppositie naar de Westeuropese communistische partijen en tenslotte de oprichting van een internationale trotskistische organisatie buiten de Sovjet-Unie.

Het tweede deel bevat het eigenlijke onderzoek van de auteur. Nadya de Beule gaat ervan uit dat de scheuring van de Belgische CP (maart 1928) al wortels had in de stichting (1921), die zelf het resultaat was van de fusie van de uiterst-linkse 'Parti Communiste Beige' (onder leiding van War van Overstraeten) en de uit de socialistische partij afgescheurde 'Les Amis de l'Exploité' (onder leiding van Joseph Jacquemotte). Van de stichting tot de

scheuring waren er een drietal spanningsvelden waar omheen de twee latere stromingen, de trotskistische en de stalinistische, zich profileerden. Er was de controverse betreffende de bolsjewisering van de communistische partijen, op bevel van Moskou, die neerkwam op een strakke centralisering, de uitschakeling van interne democratie en elke mogelijkheid tot tendensvorming. Er was de syndicale kwestie: de groep Jacquemotte was voor de stichting van revolutionaire syndicaten, de groep Van Overstraeten daarentegen was fel voor de grootst mogelijke syndicale eenheid. Maar de belangrijkste splijtzwam was de *Russische kwestie*: welke houding moest men aannemen in het conflict tussen Stalin en de Russische oppositionelen rond Leo Trotsky? Nadya de Beule volgt vrij beknopt de onmiddellijke gevolgen van de scheuring voor de CP (de groep Jacquemotte). Daarna wordt de aandacht toegespitst op de trotskistische stroming (oorspronkelijk rond Van Overstraeten). Welke houding nam deze 'communistische oppositie', zoals ze zichzelf noemde, in de eerste jaren aan tegenover de Derde Internationale, de verkiezingen en de vakbonden? In 1930 grepen binnen de 'communistische oppositie' de eerste scheuringen plaats: in het voorjaar had men de afsplitsing van een kleine groep Brusselaars en in oktober een zeer zware breuk door de afscheuring van de erg belangrijke federatie Charleroi. Tot 1935 krijgt men daarna een overzicht van de lotgevallen van de 'linkse communistische oppositie', gegroeid uit die Charleroise federatie (rond Léon Lesoil) en van de oude meerderheid die zich vanaf dan de 'internationale communisten' noemde (rond Adhémar Hennaut). Na het algemeen besluit volgt nog een kort naschrift over de evoluties tot de tweede wereldoorlog en in bijlage een handige selectieve index van persoonsnamen.

De eenvoudige kernvragen die Nadya de Beule stelt zijn die naar de oorsprongsperiode en -omstandigheden van de trotskistische organisatie in België en die naar haar voornaamste activiteiten. De boeiendste deelaspecten waren voor de auteur de redenen van stagnatie, achteruitgang en splitsingen van de organisatie, terwijl de CP, ondanks het verlies van haar beste krachten in 1928, vanaf 1932 weer in belangrijke mate ging groeien.

Opvallend in dit boek is de constant uitgebreide en erg goede probleemstelling. In het algemeen besluit wordt op bijna alle vragen van de inleiding afdoende geantwoord. In de loop van het werk duiken natuurlijk allerlei bijkomende vragen en problemen op; in de diverse deelintroductions duidt de schrijfster die ook klaar en duidelijk aan, maar helaas blijven de antwoorden bijna altijd tussen de regels steken. Het boek wordt op die manier grotendeels een uitgebreid feitenrelaas, terwijl er duidelijk méér in stak. Nadya de Beule geeft meestal geen verklarende hypothesen en nog minder standpunten. Dat Trotsky's vasthoudend staan op zijn eigen standpunten als de enige juiste en zijn wil dat enkel oppositionele groepen, die het op een stel welbepaalde punten helemaal met hem eens waren, in een 'internationale linkse oppositie' mochten verenigd worden, duidelijk bijdroeg tot de verzwakking van die ILO in de jaren 1930, zit wel in de tekst, maar komt in geen enkel besluit tot uitdrukking. Het feit dat precies de verzwakking van de beweging splitsingen in de hand werkte, wordt nergens gesuggereerd.

Vermits er op het ogenblik van publikatie van het boek nauwelijks iets gepubliceerd was over de belangrijke stakingen van de zomer 1932 in Henegouwen en de mijnbekkens van Luik en Limburg (190-194), kan het niet anders of deze bladzijden bevatten nogal wat foute informatie. In de mijnen heerste bijvoorbeeld al maandenlang voor het uitbreken van de stakingsgolf een belangrijke gedeeltelijke werkloosheid (190). De LCO lanceerde andere ordewoorden dan de CP (191). Door een beperkte groep mensen werd de villa van precies één mijn directeur geplunderd (192). Verder zou de regering de mijnpatroons gedwongen hebben in te gaan op de stakerseisen (191). Dit dient zeker gerelativeerd: de minister van arbeid stuurde aan op onderhandelingen tussen de bonden en het mijnpatronaat; het

koninklijk hof echter oefende druk uit op het metaalpatronaat om in die sector snel tot een akkoord te komen.

Als lezer voelt men, doorheen de opbouw van het werk, de scheuring tussen de trotskistische en stalinistische stroming in de CP (maart 1928) van ver aankomen. De interne spanningen en scheuringen daarentegen duiken vrij plots op. Vooral de paragraaf over het entrisme (het gezamenlijk lid worden van de ganse organisatie, in dit geval de LCO, van de socialistische partij, 204-207) gaat hollen. Dit leidt ook verder soms nog tot onduidelijkheden en tegenstrijdigheden, bijvoorbeeld in verband met de afscheuring van de afdeling Antwerpen van de 'internationale communisten' (1934), de vorming van de 'revolutionaire socialisten bond' en de verschijningsperiode van hun blad (215-217 en de noten 181 en 187). Ook de paragraaf over de bordigisten (184-186) is niet erg duidelijk. De 'linkse communistische oppositie' (rond Léon Lesoil) tenslotte was in 1935 het Belgische deel van de 'ligue communiste internationale' en niet van een 'ligue communiste des internationalistes' (226).

Buiten een zeldzame duistere zin in de tweede helft van het boek is het een vlot leesbaar, helder en compact geschreven geheel geworden. Als je de draad echter niet wil verliezen, ben je wél verplicht het werk rustig te lezen. Het is spijtig dat hoofdstuk 4 als titel draagt: 'De oppositie vanaf juli 1928 tot 1931', terwijl het nergens verder gaat dan de eerste grote interne scheuring (oktober 1930). Wie de verloren chronologische draad via de inhoudstafel weer wil opnemen, komt er zo niet direct uit. Toch dient gezegd dat de indeling bijna steeds klaar en duidelijk is.

Het notenapparaat bevat nogal eens leemten: sommige zijn uit het apparaat gevallen, andere uit de tekst, soms volgt na een belangrijk citaat geen referentie en een enkele keer loopt het mis met de inhoud van de noot zelf. Een bijlage met een korte situerende uitleg over de diverse trotskistische organisaties en een stamboom van scheuringen en fusies, met vermelding van de leidende figuren, zou erg interessant geweest zijn. Nu doe je er al lezen-de goed aan van die scheuringen en fusies zélf een klein schema op te stellen.

Alles samen is 'De geschiedenis van het Belgisch trotskisme' een goed boek. Het bevat veel nieuwe informatie en ontkracht soms oude mythes, bijvoorbeeld als zou de trotskistische afscheuring van de CP in 1928 er een van de intellectuelen geweest zijn (het ging voornamelijk om geschoolde arbeiders, 94). Het blijft echter te beschrijvend, zodat de vele opduikende vragen grotendeels zonder antwoord blijven. Het algemeen besluit is strikt historisch gehouden, maar vermits buiten historici voornamelijk mensen van trotskistische, communistische en links-socialistische strekking dit werk zullen lezen, was het zeker leerrijk geweest ook de politieke conclusies, die Nadya de Beule uit haar werk trok, te kennen. Voor geïnteresseerden in alle geval een aanrader!

Frans Driesen

C. Offringa, e.a., *Van Gildestein naar Uithof. 150 jaar diergeneeskundig onderwijs in Utrecht, II, Faculteit der veeartsenijkunde (1925-1956). Faculteit der diergeneeskunde (1956-1971)* (Utrecht: Rijksuniversiteit Utrecht, faculteit der diergeneeskunde, 1981, 360 blz., f50,—, ISBN 90 6159 002 7).

Een uiterst fraai boekwerk van 360 bladzijden, gedrukt op glanzend papier met annotaties in de marge van de tekst! De redactiecommissie komt een gelukwens toe, dat de leden er in geslaagd zijn het zoveel omvangrijker tweede deel van het gedenkboek van de faculteit der diergeneeskunde op even verzorgde wijze uit te laten voeren als het eerste deel, dat